

Edward Szafrowski

Posoborowe prawodawstwo
kościelne : 25. Uroczyste wyznanie
wiary złożone przez Ojca św. Pawła
VI przed Bazyliką Piotrową w dniu 30
czerwca 1968 roku, w roku wiary, w
1900 rocznicę śmierci męczeńskiej
Św. Apostołów Piotra i Pawła

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 13/1-2, 229-243

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Prawo kanoniczne
.3 (1970) Nr 1—2

POSOBOROWE PRAWODAWSTWO KOŚCIELNE

(c. d.)

przetłumaczył i przygotował do druku
Ks. Edward Szafrowski

Posoborowe prawodawstwo kościelne za okres: od początku 1963 r. do końca czerwca 1967 r. wydano w specjalnym zbiorze, który ukazał się pod koniec 1968 r. Dokumenty zaś prawno-liturgiczne promulgowane po tym okresie są zamieszczane na bieżąco w „Prawie Kanonicznym”, poczynając od numeru 3—4/1968. Każdy z publikowanych tutaj dokumentów otrzymuje kolejną numerację.

25

UROCZYSTE WYZNANIE WIARY

złożone przez Ojca św. Pawła VI przed Bazyliką Piotrową w dniu 30 czerwca 1968 roku, w roku wiary, w 1900 rocznicę śmierci męczęńskiej Św. Apostołów Piotra i Pawła

SOLLEMNIS PROFESSIO FIDEI

A Paulo VI Pont. Max. pronuntiata ante Basilicam Petrianam die XXX mensis Iunii anno MCMLXVIII, anno a fide vocato, et saec. XIX a martyrie SS. Petri et Pauli App. completis
(AAS 60 (1968) 433—445)

U w a g a: *wyznanie wiary poprzedza krótkie przemówienie Ojca św., którego ostatni tylko fragment jest tutaj przytoczony, ze względu na bezpośredni związek z wygłoszonym wyznaniem wiary:*

7. Itaque hoc die, a Nobis electo ad concludendum annum a fide appellatum, atque in hac celebratione sanctorum Petri et Pauli Apostolorum, summo Deo viventi obsequium professionis fidei deffere volumus. Atque quemadmodum olim Cesareae Philippi Simon Petrus, duodecim Apostolorum nomine, praeter hominum opiniones, vere Christum Dei viventis Filium professus est, ita hodie tenuis eius Successor, universaeque Ecclesiae Pastor, nomine totius populi Dei, vocem suam intendit, ut firmissimum testimonium divinae Veritati dicat, quae ideo Ecclesiae est credita, ut eam omnibus gentibus nuntiet.

Hanc autem Nostram fidei professionem satis et expletam et expressam esse volumus, ut apta ratione necessitati luminis satisfaciamus, qua tot fideles homines premuntur, iique omnes qui in mundo — ad quemcumque spiritualem coetum pertinent — Veritatem conquirant.

Ad gloriam igitur omnipotentis Dei et Domini nostri Jesu Christi, fiducia in auxilio Sanctissimae Virginis Mariae et beatorum Petri et Pauli Apostolorum collata, ad utilitatem spiritualemque progressionem Ecclesiae, nomine omnium sacrorum Pastorum et christifidelium, plenaque vobiscum, Fratres, ac Filii dilectissimi, communionem, nunc hanc fidei professionem pronuntiamus.

PROFESSIO FIDEI

8. Credimus in unum Deum, Patrem, Filium et Spiritum Sanctum, Creatorem rerum visibilibus — cu-

7. Tak więc w dniu dzisiejszym wybranym przez Nas na zakończenie Roku Wiary i w czasie tego nabożeństwa na cześć świętych Apostołów Piotra i Pawła, pragniemy złożyć Najwyższemu Bogu żyjącemu dar wyznania wiary. Tak jak kiedyś Szymon Piotr w Cezarei Filipowej wyznał w imieniu dwunastu Apostołów, wznosząc się ponad ludzkie opinie, że Chrystus jest Synem Boga żywego, tak dziś słaby jego Następca i Pasterz powszechnego Kościoła, zamierza zabrać głos, ażeby dać niewzruszone świadectwo Bożej Prawdzie, która dlatego została powierzona Kościołowi, by ją głosić wszystkim narodom.

Pragniemy zaś, ażeby nasze wyznanie wiary było w sposób wystarczający obszerne i jasne, abyśmy zadośćuczynili w odpowiedni sposób potrzebie świata, wyrażanej przez tyłu wierzących i tych wszystkich którzy poszukują na świecie Prawdy — bez względu na to, do jakiej należą społeczności duchowej.

Tak więc na chwałę Boga wszechmogącego i Pana naszego Jezusa Chrystusa, mając przedświadczenie o pomocy Najśw. Dziewicy Maryi i świętych Apostołów Piotra i Pawła, na pożytek i duchowy rozwój Kościoła — wygłaszamy obecnie niniejsze wyznanie wiary, w imieniu wszystkich Pasterzy i wiernych jak również w pełnej z wami, umiłowani Bracia i Synowie, łączności.

WYZNANIE WIARY

8. Wierzymy w jednego Boga, Ojca, Syna i Ducha Świętego, Stwórcę rzeczy widzialnych — do jakich

iusmodi est hic mundus ubi nostram brevem degimus vitam — rerumque invisibilium — cuius generis sunt puri spiritus, quos etiam angelos appellamus³ — itemque Creatorem, in unoquoque homine, animae spiritualis et immortalis⁴.

9. Credimus hunc unicum Deum ita absolute unum esse in sua sanctissima essentia, ut in ceteris suis perfectionibus: in sua omnipotentia, in sua scientia infinita, in sua providentia, in sua voluntate et caritate. Ille est qui est, ut ipse Moysi revelavit⁵, ille est Amor, ut nos Joannes Apostolus docuit:⁶ ita ut duo haec nomina, Esse et Amor, ineffabiliter divinam eandem expriment Illius essentiam, qui seipsum nobis manifestare voluit, quique lucem inhabitans inaccessibilem⁷ est in seipso super omne nomen, superque omnes res et intelligentias creatas. Deus unus potest nobis suipsius rectam plenamque impartire cognitionem, seipsum revelans uti Patrem, Filium et Spiritum Sanctum, cuius nos, hisce in terris in obscuritate fidei, et post mortem in sempiterna luce, ad aeternam vitam participandam per gratiam vocamur. Mutua vincula, ex omni aeternitate Tres Personas constituentia, quarum unaquaeque est unum idemque Esse divinum, sanctissimi Dei sunt intima

należy świat, na którym upływa krótki nasz żywot — oraz istot niewidzialnych — jakimi są czyste duchy, które nazywamy także aniołami³ — jak również Stwórcę w każdym człowieku duchowej i nieśmiertelnej duszy⁴.

9. Wierzmy, że ten jedyny Bóg jest absolutnie jeden zarówno w swojej najświętszej istocie, jak i we wszystkich swoich doskonałościach: w swojej wszechmocy, w swojej nieskończonej wiedzy, w swojej opatrności, w swojej woli i miłości. „On jest Tym, który jest” — jak to sam objawił Mojżeszowi⁵ — On jest „Miłością”, jak nas nauczył Jan Apostoł⁶. Te dwa określenia: Istnienie i Miłość wyrażają w sposób niewymowny tę samą Boską istotę Tego, który zechciał objawić nam Siebie, a który „mieszkać w niedostępnej światłości”⁷ jest sam w sobie ponad wszelkie określenie i ponad wszystkie rzeczy istot stworzonych. Tylko sam Bóg może nam przekazać właściwe i pełne poznanie samego Siebie, objawiając Siebie jako Ojca, Syna i Ducha Św. Przez Niego jesteśmy powołani dzięki pomocy łaski do uczestnictwa w życiu wiecznym, tu na ziemi w osłonie wiary, a po śmierci w wiekuiestej światłości. Wzajemne powiązanie tworzące odwiecz-

³ Cfr. Conc. Vat. I, Const. Dogm. *Dei Filius*, Dz. Sch. 3002.

⁴ Cfr. Litt. Enc. *Humani Generis*, AAS 42 (1950) p. 575; Conc. Lateran. V, Dz. Sch. 1440—1441.

⁵ Cfr. Ex. 3, 14.

⁶ Cfr. 1 Jo 4, 8.

⁷ Cfr. 1 Tim. 6, 16.

beataque vita, quae infinite omne id superat, quod nos modo humano intellegere possumus⁸. Gratias tamen divinae bonitati agimus, quod quam plurimi credentes coram hominibus nobiscum Unitatem Dei testare possunt, quamvis mysterium sanctissimae Trinitatis non cognoscant.

10. Credimus igitur in Deum, qui in omni aeternitate generat Filium, Credimus in Filium, Verbum Dei, qui ab aeterno gignitur, credimus in Spiritum Sanctum, Personam increatam, qui ex Patre ut sempiternus eorum Amor procedit. Ita in tribus Personis divinis, quae sunt coaeternae sibi et coaequales⁹, vita et beatitudo Dei plane unius quam maxime abundant et consummantur, summa cum excellentia et gloria Essentiae increatae propria; atque semper unitas in Trinitate et Trinitas in unitate veneranda est¹⁰.

11. Credimus in Dominum nostrum Jesum Christum, Dei Filium. Ipse est Verbum aeternum, natus ex Patre ante omnia saecula et consubstantialis Patri, seu homoousios to Patri; per quem omnia facta sunt. Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine et homo factus est: aequalis ergo Patri secundum divinitatem, minor Patre

nie trzy Osoby, z których każda jest jedną i tą samą Istotą Bożą, stanowi wewnętrzne i szczęśliwe życie najświętszego Boga, przewyższające w sposób nieskończony to wszystko, co po ludzku możemy pojąć (zrozumieć)⁸. Składamy jednak dzięki Bożej dobroci za to, że tak wielu wierzących może razem z Nami świadczyć wobec ludzi o Jedyności Boga, choć nie poznają tajemnicy Trójcy Przenajświętszej.

10. Wierzmy więc w Boga, który przez całą wieczność rodzi Syna, wierzymy w Syna, Słowo Boże, które rodzi się od wieków, wierzymy w Ducha Św., Osobę niestworzoną, który od Ojca i Syna pochodzi jako ich wieczysta Miłość. W ten sposób w trzech Osobach Boskich, które są „sobie współwieczne i równe”⁹, życie i szczęśliwość Boga absolutnie jedyne występują w największej pełni i doskonałości, z najwyższą wzniosłością i chwałą właściwą Istocie niestworzonej. Należy zatem „zawsze czcić jedność w Trójcy i Trójcę w jedność”¹⁰.

11. Wierzmy w Pana naszego Jezusa Chrystusa, Syna Bożego. On jest Słowem odwiecznym, narodzony z Ojca przed wszystkimi wiekami i współistotny Ojcu, czyli „homoousios to Patri”; przez którego wszystko się stało. Przyjął On ciało z Maryi Dziewicy za sprawą Ducha Św. i stał się człowiekiem: równy więc „Ojcu co do bóstwa,

⁸ Cfr. Conc. Vat. I, Const. dogm. *Dei Filius*, Dz. Sch. 3016.

⁹ Symbolum *Quicumque*, Dz. Sch. 75.

¹⁰ *Ibid.*

secundum humanitatem¹¹, unus omnino non confusione (quae fieri non potest) substantiae sed unitate personae¹².

12. Ipse habitavit in nobis plenus gratiae et veritatis. Annuntiavit et constituit Regnum Dei, in seipso nobis Patrem manifestans. Dedit nobis mandatum suum novum, ut nos invicem diligeremus, sicut ipse dilexit nos. Docuit nos viam Beatitudinum evangelicarum: videlicet esse pauperes spiritu, et mites, dolores tolerare in patientia, sitire iustitiam, esse misericordes, mundos corde, pacificos, persecutionem pati propter iustitiam. Passus est sub Pontio Pilato, Agnus Dei, portans peccata mundi, mortuus est pro nobis Cruci affixus, sanguine redemptionis afferens nobis salutem. Sepultus est, et propria virtute resurrexit tertia die, ad consortium vitae divinae, quae est gratia, Resurrectione sua nos evehens. Ascendit in caelum, inde iterum venturus est tunc cum gloria ad iudicandos vivos et mortuos, unumquemque secundum propria merita: qui Amori et Pietati Dei responderint, ibunt in vitam aeternam, qui vero ea usque ad exitum respuerint, igni ad dicentur interituro numquam.

Et Regni eius non erit finis.

13. Credimus in Spiritum Sanc-

a mniejszy od Ojca co do człowieczeństwa”¹¹, bezwzględnie jeden „nie przez zmieszanie natur (co jest niemożliwe) lecz jednością osoby”¹².

12. On to zamieszkał wśród nas pełen łaski i prawdy. Zwiastował i ustanowił Królestwo Boże, objawiając nam Ojca w sobie samym. Dał nam swoje nowe przykazanie, abyśmy wzajemnie się miłowali, tak jak On nas umiłował. Nauczył nas drogi błogosławieństw ewangelicznych, a więc, że mamy być ubodzy w duchu i cisi, znosić cierpliwie dolegliwości, pragnąć sprawiedliwości, być miłosiernymi, czystego serca, czyniącymi pokój, znoszącymi prześladowanie dla sprawiedliwości. Umęczony został pod Poncjuszem Piłatem, jako Baranek Boży, niosący grzechy świata, umarł za nas przybity do krzyża, przynosząc nam zbawienie przez krew odkupienia. Został pogrzebany, a własną mocą zmartwychwstał trzeciego dnia, wynosząc nas swym zmartwychwstaniem do uczestnictwa w życiu Bożym, które jest łaską. Wstąpił do nieba, skąd przyjdzie powtórnie w chwale sądzić żywych i umarłych, każdego według jego zasług: ci, którzy odpowiedzieli na miłość i łaskawość Boga pójdą do życia wiecznego, a ci, którzy aż do końca życia odrzucali je, będą skazani na nigdy niegasnący ogień.

A Królestwu Jego nie będzie końca.

13. Wierzymy w Ducha Św., Pa-

¹¹ Ibid. n. 76.

¹² Ibid.

tum, Dominum et vivificantem, qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur. Qui locutus est per Prophetas: missus est nobis a Christo post eius Resurrectionem et Ascensionem ad Patrem; illuminat, vivificat, tuetur ac regit Ecclesiam, cuius purificat membra, dummodo gratiam ne aversentur. Eius opera, quae ad intimum animum permanat, hominem aptum facit, qui illi Christi praecepto respondeat: Estote... perfecti, sicut et Pater vester caelestis perfectus est¹³.

14. Credimus Beatam Mariam, quae semper Virgo permansit, Matrem fuisse Verbi Incarnati, Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi¹⁴, eamque, ob singularem suam electionem, intuitu meritorum Filii sui sublimiore modo redemptam¹⁵, ab omni originalis culpa et labe praeservatam immunem fuisse¹⁶, atque eximiae gratiae dono omnibus aliis creaturis longe antecellere¹⁷.

15. Arcto et indissolubili vinculo mysterio Incarnationis et Redemptionis coniuncta¹⁸, Beatissima Virgo Maria, Immaculata, expleto terrestri vitae cursu, corpore et anima ad caelestem gloriam est assumpta¹⁹ et Filio suo, qui resurrexit a mortu-

na i Ożywiciela, który z Ojcem i Synem wspólnie odbiera uwielbienie i chwałę. On to mówił przez Proroków: zesłany nam został przez Chrystusa po jego zmartwychwstaniu i wniebowstąpieniu do Ojca. Oświeca On, ożywia, strzeże Kościoła i kieruje nim, oczyszczając jego członki, o ile tylko nie sprzeciwiają się łasce. Jego działanie, dosięgające głębin duszy uzdalnia człowieka, by mógł odpowiedzieć owemu nakazowi Chrystusa: „Bądźcie doskonali jak doskonały jest Ojciec wasz niebieski”¹³.

14. Wierzmy, że Najświętsza Maryja, która pozostała zawsze Dziewicą, stała się Matką Słowa Wcielonego, Boga i Zbawiciela naszego Jezusa Chrystusa¹⁴ i że z racji szczególnego Jej wybrania, „odkupiona w sposób wznioślejszy ze względu na zasługi Syna swego”¹⁵, „zachowana została wolną od wszelkiej zmazy grzechu pierwotnego”¹⁶, a „darem szczególnej łaski przewyższa wielce wszystkie inne stworzenia”¹⁷.

15. Złączona ścisłym i nierozdzielalnym węzłem z tajemnicą Wcielenia i Odkupienia¹⁸, Najświętsza Maryja Panna, Niepokalana „po dokonaniu tego ziemskiego żywota zabrana została z duszą i ciałem do niebieskiej chwały”¹⁹ i upodobniona

¹³ Cfr. Matth. 5, 48.

¹⁴ Cfr. Conc. Ephes., Dz. Sch. 251—252.

¹⁵ Cfr. Conc. Vat. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 53.

¹⁶ Cfr. P i u s IX, Bulla *Ineffabilis Deus*, Acta, pars I, vol. I, p. 616.

¹⁷ Cfr. *ibid.*, nn. 53, 58, 61.

¹⁹ Cfr. Const. Ap. *Munificentissimus Deus*, AAS 42 (1950) p. 770.

is, similis reddita, mortem omnium iustorum in antecessum accepit; credimus Sanctissimam Dei Genetricem, novam Hevam, Matrem Ecclesiae²⁰, caelitus nunc materno pergere circa Christi membra munere fungi, quo ad gignendam augendamque vitam divinam in singulis hominum redemptorum animis opem confert.

16. Credimus omnes in Adam peccavisse; quod significat originale culpam ab illo commissam effecisse, ut natura humana, universis hominibus communis, in talem laberetur statum in quo illius culpae consequentias pateretur. Qui statum iam ille non est, in quo natura humana initio in protoparentibus nostris, utpote in sanctitate et iustitia constitutis, inveniebatur, et in lapsa, gratiae munere destituta, quo quo homo expers erat mali et mortis. Itaque haec humana natura sic antea erat ornata, in ipsis suis naturalibus viribus sauciata atque mortis imperio subiecta, omnibus hominibus traditur; qua quidem ratione omnis homo nascitur in peccato. Tenemus igitur, Concilium Tridentinum secuti, peccatum originale, una cum natura humana, transfungi propagatione, non imitatione, idque inesse unicuique proprium²².

do Syna swego, który zmartwychwstał, uprzedziła przeznaczenie (los) wszystkich sprawiedliwych. Wierzymy, że Najświętsza Boża Rodzicielka, nowa Ewa, „Matka Kościoła”²⁰ „śpieszy teraz z nieba pełnić macierzyńskie zadanie wobec członków Chrystusa, by dopomóc w uzyskaniu i pomnożeniu życia Bożego w duszach ludzi odkupionych”²¹.

16. Wierzymy, że w Adamie wszyscy zgrzeszyli, co oznacza, że popełniony przez niego grzech sprawił, iż natura ludzka, wspólna wszystkim ludziom, doznaje na sobie skutków owego grzechu. Nie jest zatem już w tym stanie, w jakim była na początku natura naszych pierwszych rodziców, ponieważ byli oni stworzeni w świętości i sprawiedliwości. Wtedy człowiek był wolny od zła i śmierci. Taka więc ludzka natura upadła, pozbawiona daru łaski, którym przedtem była ozdobiona, zraniona w swoich naturalnych możliwościach (siłach) poddana władztwu śmierci, jest przekazywana wszystkim ludziom. Z tego to powodu każdy człowiek rodzi się w grzechu. Utrzymujemy więc — idąc w ślady Soboru Trydenckiego — że grzech pierwotny jest przekazywany wraz z naturą ludzką „przez rodzenie, a nie przez naśladownictwo” i że jest „on własnym grzechem każdego”²².

²⁰ *Lumen Gentium*, nn. 53, 56, 61, 63; Paulus VI, Alloc. in conclusione III Sessionis Concilii Vat. II, AAS 56 (1964) p. 1016; Exhort. Apost. *Signum Magnum*, AAS 59 (1967) pp. 465 et 467.

²¹ Cfr. *Lumen Gentium*, n. 62; Paulus VI, Exhort. Apost. *Signum Magnum*, AAS 59 (1967) p. 468.

²² Cfr. Conc. Trid. V, Decret. De pecc. orig., Dz. Sch. 1513.

17. Credimus Dominum Nostrum Jesum Christum Crucis Sacrificio nos redemisse a peccato originali et ab omnibus peccatis personalibus, ab unoquoque nostrum admissis, ita ut vera exstet Apostoli sententia: Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia²³.

18. Confitemur credentes unum baptisma a Domino Nostro Jesu Christo in remissionem peccatorum institutum. Baptismum etiam parvulis est conferendum, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerint, ita ut gratia supernaturali in ortu privati, renascantur ex aqua et Spiritu Sancto ad vitam divinam in Christo Jesu²⁴.

19. Credimus in unam, sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam, a Jesu Christo super petram, qui est Petrus, aedificatam. Ea est mysticum Christi Corpus, societas aspectabilis, organis hierarchicis instructa et insimul communitas spiritalis; Ecclesia terrestris, Populus Dei hic in terris peregrinans, et Ecclesia caelestibus bonis ditata; germen et initium Regni Dei, quo opus et cruciatus Redemptionis per hominum aetates continuantur, et quod totis viribus perfectam consummationem exoptat, post finem temporum in caelesti gloria assequendam²⁵. Temporum decursu, Ecclesiam suam Dominus Jesus per Sacramenta, quae ab ipsius plenitudine manant, format²⁶. His enim

17. Wierzymy, że Pan Nasz Jezus Chrystus odkupił nas od grzechu pierwotnego i od wszystkich grzechów osobistych, popełnionych przez każdego z nas, tak że sprawdza się zdanie Apostoła: „Gdzie obfitowało przestępstwo, bardziej obfitowała łaska”²³.

18. Wyznajemy z wiarą jeden chrzest ustanowiony przez Pana Naszego Jezusa Chrystusa na odpuszczenie grzechów. Chrztu należy udzielać również dzieciom, „które nie mogły się jeszcze zmazać grzechem osobistym”, by pozbawione przy narodzeniu nadprzyrodzonej łaski, odradzały się „z wody i Ducha Świętego” do życia Bożego w Chrystusie Jezusie²⁴.

19. Wierzymy w jeden, święty, powszechny i apostołski Kościół, zbudowany przez Jezusa Chrystusa na opoce, którą jest Piotr. Kościół jest „mystycznym Ciałem Chrystusa, społecznością” zarazem widzialną, wyposażoną w hierarchiczne organy i niewidzialną wspólnotą duchową; Kościołem ziemskim”, Ludem Bożym pielgrzymującym tutaj na ziemi i „Kościółem wyposażonym w niebieskie dary, załączkiem i początkiem Królestwa Bożego”, dzięki któremu dzieło i męka Odkupienia przedłużają się poprzez ludzkie pokolenia, a które całą mocą pragnie doskonałego dopełnienia, jakie osiągnie na końcu świata w niebieskiej chwale²⁵. Z biegiem czasu Pan Jezus kształtuje swój Kościół przez

²³ Rom. 5, 20.

²⁴ Cfr. Conc. Trid., *ibid.*, Dz. Sch. 1514.

²⁶ Cfr. *Lumen Gentium*, nn. 8 et 5.

Ecclesia facit, ut membra sua mysterium Mortis et Resurrectionis Jesu Christi participant, per gratiam Spiritus Sancti, qui illam vivificat et movet²⁷. Est igitur sancta, licet in sinu suo peccatores complectatur; nam ipsa non alia fruitur vita, quam vita gratiae; hac profecto si aluntur, membra illius sancitancantur, si ab eadem se removent, peccata sordesque animi contrahunt, quae obstant, ne sanctitas eius radians diffundatur. Quare affligitur et paenitentiam agit pro noxis illis, potestatem habens ex his Sanguine Christi et dono Spiritus Sancti filios suos liberandi.

20. Divinarum heres promissionum atque Abrahae filia secundum Spiritum, per illum scilicet Israel, cuius et sacros Libros amanter custodit et Patriarchas Prophetasque pie veneratur; super fundamentum Apostolorum aedificata, quorum per saeculorum decursum sive verbum semper vivax sive proprias Pastorum potestates in Petri Successore et in Episcopis, communionem cum ipso servantibus, fideliter tradens; perpetua denique Sancti Spiritus assistentia fruens, Ecclesia munus obtinet illius custodiendae, docendae, exponendae atque diffundendae veritatis, quam per Prophetas quadamtenus adumbratam Deus per Dominum Jesum plene hominibus

sakramenty, które wypływają z jego pełni²⁶. Przez nie bowiem Kościół sprawia, że jego członki uczestniczą w tajemnicy śmierci i zmartwychwstania Jezusa Chrystusa, dzięki łasce Ducha Św., który Go ożywia i pobudza do działania²⁷. Jest więc święty, chociaż w łonie swoim obejmuje grzeszników, albowiem nie innym cieszy się życiem jak życie łaski. Jeśli Jego członki karmią się nią, uświęcają się, jeśli zaś od niej się odwracają, obciążają się grzechami i brudami, które stają się przeszkodą w promieniowaniu Jego świętości. Dlatego smuci się i podejmuje pokutę za te przewinienia, mając władzę uwalniania od nich dzięki Krwi Chrystusa i z daru Ducha Św.

20. Kościół spadkobierca Bożych obietnic i córka Abrahama według Ducha, przez owego mianowicie Izraela, którego świętych Ksiąg z miłością strzeże i którego Patriarchów oraz Proroków pobożnie czci. Zbudowany na fundamencie Apostołów, przekazuje w ciągu wieków zarówno słowo zawsze żywe jak i władzę pasterską w następcy Piotra i w biskupach, zachowujących z nim wspólnotę. Ciesząc się wreszcie ustawiczną opieką Ducha Św., pełni Kościół posłannictwo przechowywania, nauczania, wyjaśniania i przekazywania prawdy, którą Bóg objawił ludziom w pewien sposób jeszcze przesłoniętą za pośrednictwem proroków, a w sposób pełny

²⁶ Cfr. *ibid.*, nn. 7, 11.

²⁷ Cfr. Conc. Vat. II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, nn. 5, 6; *Lumen Gentium*, nn. 7, 12, 50.

revelavit. Nos ea omnia credimus, quae in verbo Dei scripto vel tradito continentur et ab Ecclesia sive sollemni iudicio sive ordinario et universali magisterio tamquam divinitus revelata credenda proponuntur²⁸. Nos eam credimus infallibilitatem, qua Petri Successor perfruitur, cum omnium christianorum Pastor et Doctor ex cathedra loquitur²⁹, quaeque in Corpore Episcoporum cum eodem magisterium exercet³⁰.

21. Nos credimus Ecclesiam, quam Christus condidit et pro qua preces effudit, unam et fide et cultu et communionis hierarchicae vinculo indeficienter esse³¹. Huiusce in sinu Ecclesiae sive uberrima liturgicorum rituum varietas sive legitima theologi spiritualisque patrimonii peculiarumque disciplinarum differentia, nedum eiusdem noceant unitati, eam potius declarant³².

22. Nos item, hinc agnoscentes extra Ecclesiae Christi compaginem elementa plura sanctificationis et veritatis inveniri, quae ut dona ipsius Ecclesiae propria, ad unitatem catholicam impellunt³³ hinc credentes Sancti Spiritus actionem, qui in cunctis Christi discipulis desiderium

przez Pana Jezusa. Wierzimy w to wszystko, „co zawiera się w Słowie Bożym spisany lub przekazany (tradycją), a co Kościół podaje do wierzenia jako objawione przez Boga, czy to w uroczystym orzeczeniu, czy też w zwyczajnym powszechnym nauczaniu”²⁸. Wierzimy w nieomylną jaką się cieszy Następca Piotra, „gdy uroczyście przemawia” jako Pasterz i Nauczyciel wszystkich chrześcijan²⁹, „a którą posiada również Kolegium Biskupów, jeżeli wraz z Nim wykonuje najwyższy nauczycielski urząd”³⁰.

21. Wierzimy, że Kościół, który ustanowił Chrystus i za który się modlił jest niewzruszenie jeden co do wiary, kultu i węzła hierarchicznej wspólnoty³¹. Przebogata zaś różnorodność obrządków liturgicznych, czy też prawowite zróżnicowanie dziedzictwa teologicznego i duchowego oraz poszczególnych dyscyplin nie tylko „nie przeszkadza jego jedności, ale nawet bardziej ją ujawnia”³².

22. Uznając, że „poza” organizmem Chrystusowego Kościoła „znajduje się wiele elementów uświęcenia i prawdy, które jako dobra własne samego Kościoła nakłaniają do jedności powszechnej”³³, a zarazem wierząc, w działanie Ducha Św., który we wszystkich uczniach Chry-

²⁸ Cfr. Conc. Vat. I, Const. *Dei Filius*, Dz. Sch. 3011.

²⁹ Cfr. *ibid.*, Const. *Pastor Aeternus*, Dz. Sch. 3074.

³¹ Cfr. *Ibid.*, nn. 8, 18—23; Decr. **Unitatis Redintegratio**, n. 2.

³² Cfr. *Ibid.*, nn. 8, 18—23; Decr. **Unitatis Redintegratio**, n. 2.

³³ Cfr. *Lumen Gentium*, n. 23; Decret. *Orientalium Ecclesiarum* nn. 2, 3, 5, 6.

³³ Cfr. *Lumen Gentium*, n. 8.

huiuscę unitatis suscitatur³⁴, id fore speramus, ut christiani, qui nondum plena uniceae Ecclesiae communionem fruuntur, in uno grege cum uno Pastore tandem uniantur.

23. Nos credimus Ecclesiam necessariam esse ad salutem. Unus enim Christus est Mediator ac via salutis, qui in Corpore suo, quod est Ecclesia, praesens nobis fit³⁵. Sed divinam propositum salutis universos amplectitur homines: atque illi qui Evangelium Christi eiusque Ecclesiam sine culpa ignorantes, Deum tamen sincero corde quaerunt, eiusque voluntatem per conscientiae dictamen agnitam, operibus adimplere sub gratiae influxu conantur, ii etiam numero quidem quem unus Deus novit, aeternam salutem consequi possunt³⁶.

24. Nos credimus Missam, quae a sacerdote in persona Christi, vi potestatis per sacramentum Ordinis receptae, celebratur, quaeque ab eo Christi et membrorum eius mystici Corporis nomine offertur, revera esse Calvariae Sacrificium, quod nostris in altaribus sacramentaliter praesens efficitur. Nos credimus, ut panis et vinum a Domino consecrata in ultima Cena in eius Corpus eiusque Sanguinem conversa fuerunt, quae mox pro nobis in Cruce erant offerenda, ita pariter panem et vinum a sacerdote consecrata converti in Corpus et Sanguinem Chri-

stus wzbudza pragnienie owej jedności — żyjemy nadzieję, że chrześcijanie, którzy nie cieszą się jeszcze pełną wspólnotą jedynego Kościoła, zjednoczą się wreszcie w jedną ówczarnię pod jednym Pasterzem.

23. Wierzmy, że „Kościół konieczny jest do zbawienia. Chrystus bowiem jest jedynym Pośrednikiem i drogą zbawienia, On, który staje się dla nas obecny w Ciele swoim, jakim jest Kościół”³⁵. Lecz Boży plan zbawienia obejmuje wszystkich ludzi: tak więc ci „którzy bez własnej winy, nie znając Ewangelii Chrystusowej i Kościoła Chrystusowego, szczerym jednak sercem szukają Boga i wolę Jego poznają przez nakaz sumienia starają się pod wpływem łaski pełnić czynem”, ci także — w liczbie znanej tylko samemu Bogu „mogą osiągnąć wieczne zbawienie”³⁶.

24. Wierzmy, że Msza św., którą sprawuje kapłan w zastępstwie Chrystusa na mocy władzy otrzymanej przez sakrament Kapłaństwa, a którą składa w imieniu Chrystusa i członków Jego mistycznego Ciała, jest rzeczywiście ofiarą Kalwarii, uobecniająca się sakramentalnie na naszych ołtarzach. Wierzmy, że tak jak chleb i wino konsekrowane przez Pana na Ostatniej Wieczerzy przemieniły się w Jego Ciało i Jego Krew, które niebawem miały być za nas na krzyżu ofiarowane — tak samo chleb i wino konsekrowane przez kapłana przemieniają się

³⁴ Cfr. Ibid., n. 15.

³⁵ Cfr. Ibid., n. 14.

³⁶ Cfr. Ibid., n. 16.

sti, in caelis gloriosae assidentis; credimusque arcanam Domini praesentiam, sub specie illarum rerum, quae nostris sensibus eodem quo antea modo apparere perseverat, veram, realem, ac substantialem esse³⁷.

25. In hoc igitur Sacramento Christus non aliter praesens fieri potest, quam per conversionem totius substantiae panis in eius Corpus et per conversionem totius substantiae vini in eius Sanguinem, integris manentibus dumtaxat panis et vini proprietatibus, quas nostris sensibus percipimus. Quae arcana conversio convenienter et proprie a sancta Ecclesia transsubstantiatio appellatur. Quaevis porro theologorum interpretatio, quae aliquam huiusmodi mysterii intellegentiam quaerit, ut cum catholica fide congruat, id sartum tectum praestare debet, in ipsa rerum natura, a nostro scilicet spiritu disiuncta, panem et vinum, peracta consecratione, esse desiisse, ita ut adorandum Corpus et Sanguis Domini Jesu post ipsam vere coram nobis adsint sub speciebus sacramentalibus panis et vini³⁸, quemadmodum ipse Dominus voluit, ut sese nobis alimentum praeberet, nosque mystici Corporis sui unitate sociaret³⁹.

26. Una atque individua Christi Domini in caelis gloriosi existentia non multiplicatur, sed Sacramento

w Ciało i Krew Chrystusa, zasiedającego w niebieskiej chwale. Wierzymy także, że tajemna obecność Pana pod tymi postaciami, które naszym zmysłom wydają się pozostać w ten sam sposób jak przedtem, jest prawdziwa, rzeczywista i substancjalna³⁷.

25. W tym przeto Sakramencie Chrystus nie inaczej może być obecny, jak przez przemianę całej substancji chleba w Jego Ciało i przez przemianę całej substancji wina w Jego Krew, podczas gdy pozostają nienaruszone jedynie właściwości chleba i wina dostrzegane naszymi zmysłami. Ta tajemna przemiana słusznie i właściwie jest określana przez Kościół święty jako „przeistoczenie”. Wszelkie zatem tłumaczenie teologów, które zdąży do jakiegoś zrozumienia tej tajemnicy, by było zgodne z katolicką wiarą, musi niewzruszenie utrzymywać, że rzeczywiście, a więc niezależnie od naszej świadomości, chleb i wino po konsekracji przestały istnieć, tak że po niej są przed nami prawdziwie obecne pod sakramentalnymi postaciami chleba i wina godne uwielbienia Ciało i Krew Pana Jezusa³⁸ — tak jak tego chciał sam Pan, by dać nam siebie za pokarm i włączyć nas w jedność swojego mistycznego Ciała³⁹.

26. Jedno i indywidualne istnienie Chrystusa Pana chwalebego w niebie nie uwielokrotnia się, lecz

³⁷ Cfr. Conc. Trid., Sess. XIII, Decret. *De Eucharistia*, Dz. Sch. 1651.

³⁸ Cfr. *Ibid.*, Dz. Sch. 1642, 1651; Paulus VI, Litt. Enc. *Mysterium Fidei*, AAS 57 (1965) p. 766.

³⁹ Cfr. S. Th., III, 73, 3.

praesens efficitur variis in terrarum orbis locis ubi Eucharisticum sacrificium peragitur. Eadem autem existentia, post celebratum Sacrificium, praesens manet in Sanctissimo Sacramento, quod, in altaris tabernaculo, veluti vivum cor nostrorum templorum est. Quam ob rem suavissimo sane officio tenemur honore afficiendi atque adorandi in Hostia Sancta, quam oculi nostri intuentur, Verbum ipsum incarnatum, quod iidem intueri non possunt, quodque tamen praesens coram nobis effectum est, quin tamen deseruerit caelos.

27. Confitemur pariter Regnum Dei, quod hic in terris in Christi Ecclesia primordia habuit, non esse de hoc mundo⁴⁰, cuius figura prae-terit⁴¹, itemque eius propria incrementa idem existimari non posse atque progressionem humanitatis cultus, vel scientiarum vel technicarum artium, sed in eo consistere, ut investigabiles divitiae Christi altius usque cognoscantur, ut spes in aeternis bonis constantius usque ponatur, ut Dei caritati flagrantius usque respondeatur, ut denique gratia atque sanctitudo largius usque diffundantur inter homines. At eodem amore Ecclesia impellitur, ut etiam verum hominum bonum temporale continenter cordi habeat. Dum enim quotquot habet filios monere non cessat, eos non habere hic in terris manentem civitatem⁴², eosdem etiam exstimulat ut, pro sua

przez Sakrament uobecnia się w różnych miejscach świata tam, gdzie dokonuje się ofiara Eucharystyczna. Tym samym zaś istnieniem pozostaje obecny — po odprawieniu ofiary — w Najśw. Sakramencie, który w tabernakulum ołtarza jest jakby żywym sercem naszych świątyń. Stąd mamy zaszczytny obowiązek oddawania czci i adorowania w Świętej Hostii, na którą patrzą nasze oczy, samego Słowa Wcielonego, którego nie mogą one oglądać, a które stało się obecne przed nami, chociaż jednak nie opuściło nieba.

27. Wyznajemy również, że Królestwo Boże, które miało tu na ziemi początek w Kościele Chrystusowym „nie jest z tego świata”⁴⁰, „którego kształt przemija”⁴¹ i że jego wzrostu nie można utożsamiać z postępem ludzkiej kultury, wiedzy lub techniki, lecz polega on na coraz głębszym poznawaniu nieogarnionych bogactw Chrystusowych, na coraz doskonalszym pokładaniu nadziei w dobrach niebieskich, na coraz gorliwszym odpowiadaniu na miłość Bożą i wreszcie na coraz obfitszym rozszerzaniu się łaski i świętości wśród ludzi. Ta sama miłość skłania również Kościół do ciągłej troski o prawdziwe korzyści ludzi, gdy idzie o dobra doczesne. Chociaż bowiem nie przestaje wszystkim swoim dzieciom przypominać, że „tu na ziemi nie mają stałego mieszkania”⁴², to jednocze-

⁴⁰ Cfr. Io. 18, 36.

⁴¹ Cfr. 1 Cor., 1, 31.

⁴² Cfr. Hebr., 13, 14.

quisque vitae conditione atque subsidiis, propriae humanae civitatis incrementa foveant, iustitiam, pacem atque fraternam concordiam inter homines promoveant, atque fratribus suis, praesertim pauperioribus et infelicioribus, largiatur adiumentum. Quare impensa sollicitudo, qua Ecclesia, Christi Sponsa, hominum necessitates prosequitur, hoc est eorum gaudia et expectationes, dolores et labores, nihil aliud est nisi studium, quo ipsa vehementer impellitur, ut iis praesens adsit, eo quidem consilio, ut Christi luce homines illuminet, universosque in Illum, qui ipsorum unus Salvator est, congreget, atque coniungat. Numquam vero haec sollicitudo ita accipienda est, quasi Ecclesia ad res huius mundi se conformet, aut deferbeat ardor, quo ipsa Dominum suum Regnumque aeternum expectat.

28. Credimus vitam aeternam. Credimus animas eorum omnium, qui in gratia Christi moriuntur — sive quae adhuc Purgatorii igne expiandae sunt, sive quae statim ac corpore separatae, sicut Bonus Lator, a Jesu in Paradisum suscipiuntur — Populum Dei constituere post mortem, quae omnino destruetur Resurrectionis die, quo hae animae cum suis corporis coniungentur.

29. Credimus multitudinem earum animarum, quae cum Jesu et Maria in Paradiso congregantur, Ecclesiam caelestem efficere, ubi eadem, aeterna beatitudine fruente, Deum

śnie nakłania (przynagła) ich, aby każdy, stosownie do warunków i możliwości, przyczyniał się do wzrostu swojego ziemskiego państwa, popierał sprawiedliwość, pokój i zgodę braterską między ludźmi i udzielał pomocy swoim braciom, zwłaszcza biedniejszym i nieszczęśliwym. Stąd usilna troska, z jaką Kościół, Oblubienica Chrystusa, odnosi się do ludzkich potrzeb, a więc do ich radości i tęsknot, bolesti i trudów nie oznacza czego innego, jak tylko gorącego pragnienia, przynaglającego Go, aby im towarzyszyć, z tym mianowicie zamiarem, by oświecać ludzi światłem Chrystusa, by zgromadzić oraz zjednoczyć wszystkich w Nim, który jest ich jedynym Zbawicielem. Nigdy zaś owa troska nie może być ujmowana w ten sposób, jak gdyby Kościół upodabniał się do spraw tego świata, albo jakoby słabnął w zapale, z jakim wyczekuje na Pana i Jego wiekuiste Królestwo.

28. Wierzymy w życie wieczne. Wierzymy, że dusze tych zmarłych, którzy umierają w łasce Chrystusowej — czy to mające jeszcze oczyścić się w ogniu czyścicowym, czy też te, które zaraz po odłączeniu się od ciała, tak jak Dobry Łotr, są przyjmowane przez Jezusa w raju — tworzą Lud Boży po śmierci, która zostanie całkowicie zniszczona w dniu zmartwychwstania, gdy owe dusze połączą się ze swymi ciałami.

29. Wierzymy, że wielka liczba tych dusz, które gromadzą się w raju z Jezusem i Maryją, tworzą Kościół Niebieski, gdzie cieszą się tą samą wieczną szczęśliwością, oglą-

vident sicuti est⁴³ atque etiam, gradu quidem modoque diverso, una cum sanctis Angelis partem habent in divina rerum gubernatione, quam Christus glorificatus exercet, cum pro nobis intercedant suaeque fraterna sollicitudine infirmitatem nostram plurimum iuvent⁴⁴.

30. Credimus communionem omnium Christifidelium, scilicet eorum qui in terris peregrinantur, qui vita functi purificantur et qui caelesti beatitudine perfruuntur, universosque in unam Ecclesiam coalescere; ac pariter credimus in hac communione praesto nobis esse misericordem Dei eiusque Sanctorum amorem, qui semper precibus nostris pronas aures praebent, ut Jesu nobis asseveravit: petite et accipietis⁴⁵. Hanc fidem profitentes et hac spe suffulti expectamus resurrectionem mortuorum et vitam venturi saeculi.

Benedictus Deus sanctus, sanctus, sanctus. Amen.

Pronuntiata ante Basilicam Petrianam, die XXX mensis Iunii, anno MCMLXVIII, Pontificatus Nostri sexto.

PAULUS PP. VI

dają Boga takim jakim jest⁴³, a także, chociaż w różnym stopniu i w różny sposób, uczestniczą wespół z świętymi aniołami w sprawowaniu boskiej władzy, którą wykonuje uwielbiony Chrystus, gdy wstawiają się za nami i wydatnie wspierają naszą słabość swoją braterską troskliwością⁴⁴.

30. Wierzymy w obcowanie wszystkich chrześcijan, a więc tych, którzy pielgrzymują na ziemi, którzy oczyszczają się po zakończeniu życia doczesnego i którzy cieszą się niebieską szczęśliwością, i że wszyscy łączą się w jeden Kościół. Wierzymy również, że w tym obcowaniu mamy skierowaną ku sobie świadcząca miłosierdzie miłość Boga i Jego Świętych, którzy zawsze nakłaniają życzliwe uszy na nasze prośby, jak nas o tym Jezus zapewnił: „proście, a otrzymacie”⁴⁵. Wyznając tę wiarę i ożywieni tą nadzieją oczekujemy zmartwychwstania umarłych i życia wiecznego w przyszłym świecie.

Błogosławiony Bóg, Święty, Święty, Święty. Amen.

Wygłoszone przed Bazyliką Piotrową, w dniu 30 czerwca 1968 roku, w szóstym Naszego Pontyfikatu.

PAP. PAWEŁ VI

⁴³ 43 1 Io. 3, 2; Benedictus XII, Const. *Benedictus Deus*, Dz. Sch. 1000.

⁴⁴ Cfr. *Lumen Gentium*, n. 49.

⁴⁵ Cfr. Luc. 10, 9—10; Io. 16, 24.